

**ТЕМА ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОТИСТОЯННЯ
В ДОСЛІДЖЕННЯХ СТУДЕНТІВ
ДОНЕЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА (2020–2022 рр.)**

Мелєкєсцев Кирило

У статті розглянуто понятійні аспекти визначення інформаційного протистояння та використання пов'язаного з ним понятійного апарату в роботах студентства ДонНУ імені Василя Стуса: істориків, міжнародників, політологів, юристів, які актуалізувалися з нагнітанням антиукраїнської історичної політики з московської сторони в підготовці до та під час конвенційної війни. Результати активної роботи студентів, що навчаються за різними освітніми програмами, свідчать про підґрунтя для формування в університеті нової наукової школи дослідження інформаційного протистояння.

Ключові слова: інформаційна війна, інформаційне протистояння, історіографія, наукова школа.

Інформаційне протистояння є достатньо широким поняттям, такою мірою, що деякі його визначення є майже омонімічними одне до одного. До того ж дослідження інформаційного протистояння в українській науці відбувалося під різними назвами, які часто вважаються синонімічними: інформаційне протистояння, інформаційна війна, гібридна війна, інформаційна атака, інформаційна експансія. Тому історіографія досліджень інформаційного протистояння (особливого в його секції, що стосується дискурсу навколо питань з історії України) потребує деталізації, впорядкування, актуалізації відповідно до потреб часу.

Об'єктивним фактом є те, що дослідження історичного протистояння активізувалися в Україні з посиленням агресивної риторики протягом 2000–2010-х рр. та особливо після московського вторгнення у 2014 р. У 2015 р. ужгородський дослідник Г. Сасин деталізував хронологію ознайомлення українських дослідників з явищем «інформаційного протистояння» в українському інфопросторі так: відкриття українській публіці репринтів досліджень канадського культуролога Герберта Маршала Маклуена у 1960-х рр., узагальнююча монографія 2003 р. московського автора С. Расторгуєва, а вже далі – численні роботи українських авторів, які особливо активізувалися з початком московського збройного вторгнення в Україну у 2014 р. [16].

Враховуючи численну кількість визначень інформаційного протистояння та синонімів, варто вказати, про що саме говориться в статті. Протистояння відбувається в умовах підготовки до, або під час безпосереднього здійснення, конвенційної війни, у яких сторони-супротивники ведуть боротьбу методами інформаційних операцій за контроль над інформаційними просторами та для запобігання можливостей інформаційних впливів з боку ворога. Відповідно, інформаційне

протистояння – це сукупність інформаційних операцій (як з боку державних, так і недержавних акторів міжнародних відносин), які сприяють підготовці, обґрунтуванню та проведенню воєнних дій. Таке поняття відповідає і західному дискурсу з теми «information warfare», а не «information war», екстраполюючи з тези Дж. Гріна про «кібервійну» та з теорії інформаційного протистояння Р. Шапранські. За бажанням поняття може використовуватися для опису і протистояння навколо інформації в технічному / математичному сенсі, але в межах цієї статті говориться про інформаційне протистояння в розрізі історичної політики [9].

Що ж актуалізувало тему інформаційного протистояння (в його гуманітарній, а не кібернетичній площині) навколо історії, а особливо – інтерес студентства ДонНУ? По-перше, публічна інформаційна підготовка московського керівництва до нової хвилі вторгнення у 2020–2021 р., а по-друге – початок повномасштабного наступу у 2022 р. Студенти факультету історії та міжнародних відносин Донецького національного університету імені Василя Стуса завжди цікавилися процесами, які призвели до евакуації закладу вищої освіти з окупованого Донецька до гостинної Вінниці, а загроза розповсюдження московського вторгнення іншими землями України ще більш змушувала придивлятися до московських поглядів на історію України. Враховуючи «синонімічність», у дослідженні вивчалися публікації студентства ДонНУ гуманітарних спеціальностей, які оперували термінологією: інформаційне протистояння, інформаційна війна, гібридна війна, водночас ці поняття розглядали в «пропагандистському» (не кібернетичному) розрізі.

Серед студентів-істориків Є. Р. Заболотний вказує, що ідеологічна компонента протистояння «в хронологічному плані довша, ніж теперішня фаза багатовікового змагання між нашою демократією і московитським авторитаризмом», розкриваючи паралелі між історичною і сучасною інфополітикою [7]. Крім того, він застосував понятійний апарат інформаційного протистояння для аналізу історіографії з теми медійного образу козацтва [5; 6]. Д. Пятіна розкрила роль «фейкових новин» в інформаційних війнах та методи спротиву поширенню брехливої інформації, які пропонують дослідники, журналісти, чиновники [15]. Б. Теміров на прикладі соціологічних досліджень регіонами України показав результати інформаційного протистояння навколо оцінок історії українського націоналізму, а конкретно – постаті С. Бандери [17]

Поміж студентства, що вивчає міжнародні відносини, А. Анісов в контексті інформаційної війни розглянув трансформацію ролі НАТО у XXI ст. [1]. Ю. Паламарчук звернулася до американської дефініції «information warfare», особливо вивчаючи апеляції до історії заради вирішення політичних завдань сучасності на прикладі заяв державних діячів ЗМІ та підконтрольних ЗМІ [12; 13]. Студентка також зробила оригінальне літературне ревію, проаналізувавши публікації ви-

кладачів ДонНУ з питань інформаційного протистояння в соціальній мережі Facebook [11]. Є. Булана деталізувала види діяльності в об'єднанні країн-членів ЄС задля спільної боротьби з інформаційними впливами РФ та ключові московські вектори інфоагресії [3]. Схожі висновки в роботі І. Попінець щодо загроз інформаційної війни [14]. Про сучасний вимір інформаційного протистояння на прикладі «Twitter-дипломатії» йдеться в дослідженні А. Оцвери, яка проаналізувала висловлювання Д. Трампа з багатьох політико-історичних тем [10].

Серед політологів варта уваги робота Ю. Бойко у співавторстві з доктором історичних наук Л. Ковальською, де в історичній ретроспективі була розглянута трансформація поняття «інформаційна війна» та його наповнення в різних історичних реаліях [8]. Ю. Бойко також розглянула роль соцмереж в інформаційному протистоянні [2]. Поміж студентів-юристів Б. Довгань порівнював поняття «інформаційної війни» та «гібридної війни», запропонував найвлучніше в українській літературі визначення. Крім того, студент спробував на основі літературного ревію запропонувати хронологію еволюції «інформаційних війн від Стародавнього Єгипту», опонуючи тезі про те, що інформаційне протистояння є наслідком суспільних процесів, що відбувалися на початку ХХІ ст. [4].

Отже, з огляду на актуалізацію необхідності досліджувати інформаційні впливи на сприйняття історії та політичного життя України в стінах Донецького національного університету імені Василя Стуса за 2020–2022 рр. сформувалася плеяда молодих дослідників, зацікавлених у розкритті різних аспектів інформаційного протистояння. За умов продовження нинішніми здобувачами освіти подальшої наукової діяльності, ми зможемо говорити про підстави для формування в університеті нової наукової школи з питань інформаційного протистояння навколо історії.

Джерела та література

1. Анісов О. А. Трансформація ролі НАТО в сучасній системі міжнародної безпеки. *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса*. Том 2 / ред. кол. І. В. Хаджинов (голова) та ін. Вип. 12. Т. 2. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. С. 7–11.
2. Бойко Ю. В. Соціальні мережі як зброя та інструмент впливу в умовах інформаційної війни. *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса*. Том 1 / ред. кол. І. В. Хаджинов (голова) та ін. Вип. 13. Т. 1. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. С. 235–239.
3. Булана Є. А. Європейський Союз та інформаційні впливи Російської Федерації. *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса*. Том 1 / ред. кол. І. В. Хаджинов (голова) та ін. Вип. 12. Т. 1. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. С. 31–34.

4. Довгань Б. В. Становлення та розвиток поняття інформаційної війни *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса*. Том 1 / ред. кол. І. В. Хаджинов (голова) та ін. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. Вип. 12. Т. 1. С. 51–56.
5. Заболотний Є. Р. Козацькі організації та їхня медіаприсутність у мережі Інтернет. *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса*. Том 1 / ред. кол. І. В. Хаджинов (голова) та ін. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. Вип. 13. Т. 2. С. 22–27.
6. Заболотний Є. Р. Медіаобраз козацтва в працях українських та зарубіжних дослідників. *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса*. Том 1 / ред. кол. І. В. Хаджинов (голова) та ін. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. Вип. 13. Т. 1. С. 34–37.
7. Заболотний Є. Р. Перший місяць восьмирічної війни, що тягнеться вже сторіччями. Фейки, міфи, символи пропаганди. *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса*. Вип. 14. Т. 1. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2022. С. 47–50.
8. Ковальська Л. А., Бойко Ю. В. Трансформація інформаційної війни в історичній ретроспективі. *Прикладні аспекти сучасних міждисциплінарних досліджень: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Вінниця, 26 листопада 2021 р.)*. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. С. 23–26.
9. Мелекесцев К. І. Про трактування інформаційної війни: від технічно-кібернетичної до історико-психологічної парадигми. *Південний архів (історичні науки): збірник наукових праць*. Вип. XXXVIII. Херсон: ХДУ, 2022. С. 62–68.
10. Оцвера А. В. Вплив Twitter-комунікації на міжнародні відносини (на прикладі twitter-повідомлень Д. Трампа). *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса*. Том 1 / ред. кол. І. В. Хаджинов (голова) та ін. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. Вип. 13. Т. 2. С. 44–46.
11. Паламарчук Ю. Д. Інформаційне поле війни в публікаціях соціальних сторінок кафедр та викладачів Донецького національного університету імені Василя Стуса. *Травневі студії: історія, міжнародні відносини*. Вип. 7. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2022. С. 64–67.
12. Паламарчук Ю. Д., Мелекесцев К. І. Революція Гідності: історичні факти та інформаційне протистояння. *Ідентичності та політичні інститути: виклики для України. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції*. № 6. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2021. С. 97–101.
13. Паламарчук Ю. Д. Революція гідності та інші події 2013–2014 рр. в масмедіа: інформаційне протистояння, рік восьмий. *Вісник студентського наукового*

- товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. Вип. 13. Т. 2. С. 47–52.
14. Попінець І. Інформаційна війна як загроза національній безпеці держави в ХХІ ст. *Травневі студії: історія, міжнародні відносини, філософія: збірник матеріалів III Міжнародної наукової конференції студентів та молодих вчених «Травневі студії 2021: історія, міжнародні відносини, філософія»* / за ред. Ю. Т. Темірова. Вип. 6. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. С. 42–45.
15. Пятіна Д. Д. Фейкові новини як засіб інформаційної війни. *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса*. Том 2 / ред. кол. І. В. Хаджинов (голова) та ін. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. Вип. 12. Т. 2. С. 113–116.
16. Сасин Г. В. Інформаційна війна: сутність, засоби реалізації, результати та можливості протидії (на прикладі російської експансії в український простір). *ГРАНІ*. 2015. № 3(119). С. 18–23.
17. Теміров Б. Сприйняття особи Степана Бандери за соціологічними дослідженнями. *Травневі студії: історія, міжнародні відносини: збірка матеріалів IV Міжнародної наукової конференції студентів і молодих вчених «Травневі студії 2022: історія, міжнародні відносини», присвяченої 85-річчю Донецького національного університету імені Василя Стуса і факультету історії та міжнародних відносин Донецького національного університету імені Василя Стуса*. Вип. 7 / за ред. Ю. Т. Темірова. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2022. С. 211–213.